

MATEUSZ ROGOWSKI*

Miejskie trasy turystyczne „CityWalk” na przykładzie Kłodzka - ewaluacja produktu turystycznego

Streszczenie. Kłodzko jest miastem, które jako jedno z niewielu w Polsce ma udokumentowaną ponad 1000-letnią historią tradycję swego istnienia. Na przestrzeni tych dziesięciu wieków miasto rozwijało się pod rządami różnych władców i narodowości. Dzięki temu może poszczycić się zdumiewającą różnorodnością zabytków oraz wielowiekowym bogactwem historycznym i kulturowym, co sprawia, że należy do najpiękniejszych miast pogranicza polsko-czeskiego. Te uwarunkowania historyczne decydują o jego dużym potencjale turystycznym, który stał się podstawą stworzenia miejskich tras turystycznych zwanych „CityWalk”. W ramach tego projektu, obejmującego sześć miast pogranicza polsko-czeskiego, w Kłodzku wyznaczono cztery trasy, które pozwalają poznać bogactwo kulturowo-historyczne staromiejskiej dzielnicy miasta. Celem artykułu jest przedstawienie miejskich tras turystycznych jako specyficznego produktu turystycznego o charakterze szlaku oraz ocena ich organizacji i funkcjonowania na podstawie badań ankietowych. Uczestnikami badań byli studenci kierunku turystyka i rekreacja Wielkopolskiej Wyższej Szkoły Turystyki i Zarządzania w Poznaniu, uczestniczący w zajęciach terenowych w 2013 r. Ze względu na niewielką grupę badawczą wyniki mają charakter wyłącznie wstępnych badań sondażowych, które powinny być kontynuowane w kolejnych sezonach turystycznych. Pozwoli to na wskazanie przedstawicielom Wydziału Rozwoju Urzędu Miasta w Kłodzku potencjalnych kierunków dalszego rozwoju analizowanych tras.

Słowa kluczowe: turystyka kulturowa, miejskie trasy turystyczne, produkt turystyczny, ewaluacja, Kłodzko

1. Wstęp

Rozwijająca się na przestrzeni ostatnich lat turystyka kulturowa sprawiła, że docenione zostały obiekty zabytkowe i miejsca związane z wydarzeniami historycz-

* Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Katedra Turystyki i Rekreacji, e-mail: mateusz.rogowski@amu.edu.pl, tel. 502 081 654.

nymi. Wymusiło to ich sprofilowanie i rozszerzenie działalności o charakterze turystycznym. Podobnie było w przypadku jednostek samorządu terytorialnego, które dzięki współpracy z innymi organizacjami i pozyskiwaniu funduszy na rozwój turystyczny wpisały się w obecną tendencję rozwoju turystyki kulturowej i związaną z nimi edukację, nawiązując do Turystyki 3E (*Entertainment* – rozrywka, *Excitement* – ekscytacja, *Education* – edukacja).

Polska, będąca w Unii Europejskiej od 10 lat, dobrze sobie radzi z pozyskiwaniem funduszy na projekty uatrakcyjnijające ofertę turystyczną miast i regionów. Jedną z takich inicjatyw jest wspólny projekt sześciu miast pogranicza polsko-czeskiego obejmujący opracowanie, oznaczenie, zagospodarowanie i promocję miejskich tras turystycznych o nazwie „CityWalk”. Projekt ten uzyskał dofinansowanie, dzięki któremu powstały trasy cieszące się dużym zainteresowaniem turystów przybywających do miast pogranicza polsko-czeskiego, chcących nie tylko poznać ich zabytki, ale także bogatą historię tego regionu.

Celem artykułu jest przedstawienie miejskich tras turystycznych jako specyficznego produktu turystycznego o charakterze szlaku oraz ocena ich organizacji i funkcjonowania na podstawie badań ankietowych.

Kłodzko jako jeden z beneficjentów tego projektu stworzyło cztery miejskie trasy turystyczne, których celem jest przybliżenie odwiedzającym najciekawszych obiektów zabytkowych oraz wydarzeń historycznych. Miasto swój potencjał historyczno-kulturowy zawdzięcza ponad 1000-letniej historii związanej z Piastami Śląskimi, czeskim rodem królewskim Przemyślidów i królem Jerzym z Podiebradu, Habsburgami i państwem pruskim. W 1945 r. Kłodzko znalazło się ponownie w Polsce. Ta bogata historia decyduje o jego dużym potencjale dla rozwoju turystyki kulturowej opartej nie tylko na miejskich trasach turystycznych, ale także na największej atrakcji miasta, jaką jest Twierdza Kłodzka.

2. Szlaki kulturowe jako przedmiot zainteresowania turystyki kulturowej

Turystyka kulturowa (ang. *cultural tourism*, *culture tourism*), jak pisze Janusz Czerwiński, związana jest z podróżami w celach poznawczych do regionów, miejscowości i obiektów o charakterze kulturalnym – rozumianym w szerokim zakresie, zwłaszcza do miejsc, w których znajdują się szczególnie cenne pamiątki historyczne i obiekty światowego bądź krajowego dziedzictwa kultury (Czerwiński 2011: 170). W literaturze przedmiotu istnieje wiele ujęć turystyki kulturowej, których szczegółowego omówienia dokonali m.in. Karolina Buczkowska (2008) i Armin M. von Rohrscheidt (2008). Autorzy ci scharakteryzowali fenomen turystyki kulturowej, wyróżniając jej poszczególne formy oraz analizując moty-

wacje turystów. Turystykę kulturową można więc ujmować zarówno wąsko – jako zainteresowanie „zabytkami kultury materialnej pozostawionymi przez poprzednie pokolenia, w miejscu ich występowania” (Faracik, Kurek, Mika, Pitrus, Ptaszycka-Jackowska 2011: 210), jak również szeroko – jako „wszelkie przejawy kultury będące całokształtem materialnego oraz duchowego dorobku ludzkości gromadzonego, utrwalonego i wzbogacanego w ciągu jej dziejów, przekazywanego z pokolenia na pokolenie” (Faracik i in. 2011: 210). Szersze ujęcie bliższe jest współczesnemu pojmowaniu turystyki kulturowej w kategoriach humanistycznych, jako podróżowania w celu wewnętrznego wzbogacenia lub poszukiwania wiedzy (Faracik i in. 2011: 210). W ramach powszechnej turystyki kulturowej, mającej największy krąg odbiorców, wyróżnia się m.in. turystykę miejską, która przez von Rohrscheidta jest określana mianem podróży, a jej głównym celem są miasta, gdzie obok zorganizowanych wycieczek duże znaczenie mają krótkoterminowe (weekendowe, kilkugodzinne) indywidualne wyjazdy zwane *city break* (Faracik i in. 2011: 210).

Chcąc lepiej promować walory kulturowe i zachęcać turystów do odwiedzenia miast, tworzy się system kulturowych szlaków tematycznych, które stanowią „jedną z atrakcyjnych propozycji dla turystów miejskich” (Faracik i in. 2011: 97). Szlaki te mogą być piesze, rowerowe lub samochodowe, łącząc obiekty i miejsca związane np. z zabytkowym budownictwem sakralnym lub życiem znanych postaci. „Często łączą one różne tematy, stając się wówczas okazją do szerszego zgłębiania odwiedzanych miejsc przez turystów” (Faracik i in. 2011: 212). Z tego względu przedmiotem zainteresowania turystów kulturowych są szlaki kulturowe, które w obrębie miast mogą mieć postać miejskich tras turystycznych. W zależności od charakteru obiektów, samego miasta i działających w jego obrębie organizacji turystycznych trasy te mogą być zarówno znakowanymi i odpowiednio przygotowanymi szlakami turystycznymi, opatrzonymi tablicami informacyjnymi z folderem bądź przewodnikiem, jak również wyłącznie opisanymi w przewodniku lub folderze trasami, bez jakichkolwiek oznaczeń terenowych. Według literatury przedmiotu za szlak kulturowy można uznać „wytyczony i oznakowany szlak materialny, łączący obiekty i miejsca wybrane według ustalonego kryterium tematyzacji, będące unikatowym i reprezentatywnym przykładem ilustrującym szeroko pojęty dorobek kulturowy danego regionu, społeczności, grupy etnicznej, mniejszości narodowej czy narodu. Poprzez prezentację dziedzictwa materialnego szlak powinien umożliwiać jego poznanie i popularyzowanie dziedzictwa niematerialnego, traktując oba te obszary jako nierozdzielalną całość” (Gawel 2011: 76). Natomiast miejskie trasy turystyczne to „każdy lokalny szlak turystyczny, wyznaczony na terenie tylko jednej miejscowości o charakterze miejskim lub jedynie na części jej obszaru” (Rohrscheidt 2008: 101-102). Trasy te to szczególnie przypadki szlaków turystycznych, których istotnymi cechami są: ograniczenie zasięgu do jednostki terytorialnej, specyficzny sposób przebiegu, wynikający

z miejskiego charakteru jednostki, a także specyfika tematyki kulturowej, wynikająca z konkretnych zasobów (atrakcji turystycznych), stanowiących podstawę wyznaczenia i funkcjonowania trasy. Trasy miejskie mogą być podzielone na:

- ogólne miejskie trasy historyczne, eksponujące kolejne epoki lub/i ważne wydarzenia z dziejów danej miejscowości,
- miejskie trasy monotematyczne, prezentujące wyodrębnione miejskie „tematy”, wyróżnione tym samym z całości dziedzictwa kulturowego,
- miejskie trasy multitematyczne, stanowiące rodzaj lokalnych zbiorów obiektów, atrakcyjnych, niezależnie od ich odniesienia do dziejów miejscowości, regionu czy konkretnej tematyki (Rohrscheidt 2008: 102-103).

Z istnieniem miejskich tras turystycznych wiążą się takie pozytywne aspekty, jak:

- wzrost zatrudnienia na lokalnym rynku turystycznym,
- wzrost rozpoznawalności konkretnej destynacji turystycznej przez tworzenie unikatowej marki miasta w turystyce,
- podniesienie konkurencyjności oferty destynacji miejskiej,
- istnienie efektu edukacyjnego poprzez „opowiadanie” lokalnych historii i prezentację ciekawych tematów, co przyczynia się do wzrostu wiedzy historycznej oraz popularyzacji miejscowego i regionalnego dziedzictwa kulturowego,
- kanalizacja ruchu turystycznego,
- ekspozycja unikalnych wartości miasta, ukazująca wszystkie istotne i niepowtarzalne aspekty lokalnego dziedzictwa, poprzez wywołanie wrażenia pobytu w miejscu nadzwyczajnym i zwiększenie zadowolenia z podróży (Rohrscheidt 2008: 104).

3. Miejskie trasy turystyczne „CityWalk” w Kłodzku jako produkt turystyczny

Kłodzko jest miastem powiatowym położonym na ziemi kłodzkiej (dawna nazwa Hrabstwa Kłodzkiego¹), którego atutem są walory krajobrazowe związane z urozmaiconą rzeźbą terenu i cenną tkanką zabytkową – najcenniejszą z nich, Twierdzę Kłodzką, objęto ochroną – Fortecznym Parkiem Kulturowym. Miasto szczy-

¹ www.hrabstwo.pl/index.php?p=kat&k=2 [18.04.2013]. „W 1459 roku król Czech Jerzy z Podiebradów podniósł ziemię kłodzką do rangi suwerennego hrabstwa, a następnie, wraz z Księstwem Ziębickim, oddał jako lenno swoim trzem synom. W tym samym roku Cesarz Fryderyk III potwierdził przywileje i ogłosił ziemię kłodzką »prawdziwym hrabstwem«. [...] W 1933 roku ogłoszono w Niemczech „Rok Hrabstwa Kłodzkiego” jako krainy piękniej przyrody, kurortów i letnisk. Pomimo różnych kolei losu Hrabstwo Kłodzkie jako odrębna jednostka administracyjna istniało 486 lat i dotrwało do 1945 roku”.

ci się ponad 1000-letnią historią, gdyż najstarsze wzmianki pochodzą z 981 r. Kolejne wieki przyniosły walki między wojskami czeskimi i polskimi oraz dużą autonomię, ugruntowaną pod rządami lenników Czech. W XVI w. obszar ten wszedł w skład państwa Habsburgów. Obecny kształt nadały miastu Prusy, gdy w XVIII w. zajęły cały Śląsk wraz z ziemią kłodzką. Po II wojnie światowej ziemia kłodzka znalazła się w granicach Polski (Czerwiński 2009: 151).

Do najważniejszych obiektów zabytkowych Kłodzka zalicza się:

- twierdzę na Fortecznej Górze z fortem na Owczej Górze,
- XIV-wieczny rynek o średniowiecznym rodowodzie i układzie urbanistycznym, z barokową studnią i wotywną kolumną maryjną,
- trzykondygnacyjny Ratusz, odbudowany w neorenesansowej formie,
- XVII-wieczne kamienice mieszczańskie rynku z tradycyjnymi emblematami,
- XIV-wieczny (jeden z najstarszych w Polsce) most gotycki z rzeźbami, przypominający miniaturę słynnego mostu Karola w Pradze,
- XIV-wieczny kościół Wniebowzięcia NMP będący jednym z najcenniejszych zabytków sakralnych Śląska, z XV-wieczną gotycką figurą Matki Boskiej z Dzieciątkiem (zwaną Madonną Kłodzką), barokowym ołtarzem głównym i nagrobkiem arcybiskupa praskiego Arnosta z Pardubic,
- franciszkański kościół Matki Boskiej Różańcowej,
- barokowe kolegium jezuickie (Bragier, Dudziak 2010: 348-353).

Przedstawiona historia i cenne zabytki potwierdzają duży potencjał turystyczny Kłodzka, będący podstawą stworzenia miejskich tras turystycznych.

„CityWalk” to nazwa, jaka została przyjęta dla potrzeb projektu miejskich tras turystycznych. Jego twórcy chcą zachęcić turystów do odwiedzin, proponując „spacer uroczymi zakątkami oraz poznanie na nowo bogatej historii. Dzięki innowacyjnym rozwiązaniom, słowo »spacer« nabiera nowego znaczenia”². Projekt nosi nazwę „Miejskie trasy turystyczne zintegrowanym produktem turystycznym miast czesko-polskiego pogranicza” i realizowany jest w ramach Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013. Przedsięwzięcie było prowadzone w latach 2008-2011, dzięki współfinansowaniu w 85% ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Całkowita wartość projektu wyniosła 1 110 597,2 euro³. Projekt realizowany był przez sześć miast pogranicza czesko-polskiego: Bardo, Świdnicę, Kłodzko, Kędzierzyn-Koźle, Czeską Skalicę i Prerov.

² www.citywalk.info/index.php?option=com_content&task=view&id=74&Itemid=38 [18.04.2013].

³ www.klodzko.pl/klodzko/klodzko_15/index.php?option=com_content&view=article&id=84:miejskie-trasy-turystyczne&catid=60:powt&Itemid=110 [18.04.2013].

Głównym celem projektu było stworzenie pełnowymiarowego, zintegrowanego produktu turystycznego, którego elementy będą rozwijane i zagospodarowywane przez mieszkańców lub współpracujące ze sobą podmioty gospodarcze, które tworzą i poszerzają ofertę turystyczną. W ramach projektu wytyczono i spójnie oznakowano szlaki miejskie. W celu ich identyfikacji stworzono wspólne logo (rys. 1), ujednolicono materiały promocyjne oraz zadbano o wspólną ekspozycję na międzynarodowych targach i imprezach turystycznych. Dodatkowo zakupiono bezobsługowe punkty informacji turystycznej. Wykorzystanie nowoczesnych technologii, takich jak AudioGuideSystem⁴ i infokioski⁵ (fot. 1) oraz uczestnictwo w targach i imprezach turystycznych poza obszarem wsparcia umożliwiło partnerom dotarcie do szerokiej grupy turystów⁶.

Rysunek 1. Wspólne logo miejskich tras turystycznych „CityWalk”

Źródło: www.citywalk.info/ [18.04.2013].

Miejskie trasy turystyczne „CityWalk” spełniają założenia produktu turystycznego, „akcentując unikatowość każdego szlaku turystycznego, który stanowi ofertę produkowaną i konsumowaną tylko w jednym miejscu na świecie. [...] Z uwagi na różnorodność historycznej genezy miast i istniejących współcześnie składowych ich materialnej i niematerialnej substancji kulturowej – owa niepowtarzalność unaocznia się najwyraźniej” (Stasiak 2006: 17). Trasy te spełniają też założenia produktu turystycznego o charakterze szlaku, „składając się z szeregu miejsc i obiektów związanych z nadrzędną ideą, połączonych ze sobą oznakowa-

⁴ AudioGuide System jest formą indywidualnego zwiedzania. Osoba wyposażona w urządzenie, zwiedzając, odtwarza content uprzednio zgrany do pamięci urządzenia, który jest uporządkowany w bloki według dostępnych wersji językowych. Content jest podzielony na sekcje (pliki) odpowiadające punktom orientacyjnym na trasie zwiedzania (np. według numerów). Informacje nagrane są w kilku wersjach językowych (polska, czeska, niemiecka, angielska), dzięki czemu użytkownik (zwiedzający) ma możliwość wyboru znanego sobie języka, a tym samym lepsze poznanie obiektu turystycznego, a także może zwiedzać i poznawać dany obiekt (muzeum, miasto) w sposób uporządkowany, zalecany przez przewodnik lub załączoną mapkę lub w dowolnej kolejności. W każdej chwili może też zatrzymać prezentację albo powtórzyć wybrany fragment. Może także przyśpieszyć i przejść do kolejnego lub zupełnie innego punktu zwiedzania; www.citywalk.info/index.php?option=com_content&task=view&id=72&Itemid=36 [17.04.2013].

⁵ Infokioski multimedialne pozwalają dotrzeć turystom krajowym i zagranicznym do przygotowanych informacji dotyczących miejskich zabytków i atrakcji turystycznych; www.citywalk.info/index.php?option=com_content&task=view&id=270&Itemid=286 [17.04.2013].

⁶ *Miejskie trasy turystyczne zintegrowanym produktem turystycznym miast czesko-polskiego pogranicza*; www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/EWT/Czechy/DOKUMENTY/DOKUMENTY_PROGRAMOWE/karta_2_2_4.pdf [17.09.2013].

Fot. 1. Infokiosk miejskich tras turystycznych „CityWalk”

Źródło: <http://swidnica24.pl/infokiosk-znow-na-celowniku/> [17.04.2013].

ną trasą oraz z różnorodnej infrastruktury turystycznej zlokalizowanej wzdłuż szlaku” (Kaczmarek, Stasiak, Włodarczyk 2010: 139-142). Szlak taki wymaga integracji organizacyjnej, polegającej na połączeniu wielu produktów częściowych w jedną całość, jednocześnie przypisanych do konkretnej lokalizacji przestrzeni geograficznej. Produkt ten jest więc:

- „– zdeterminowany przestrzennie: 1) jego tematyka, charakter, przebieg wynikają z określonego dziedzictwa i zasobów danego obszaru; 2) może być produkowany i konsumowany tylko w jednym miejscu na świecie;
- złożony – stanowi konglomerat produktów prostych, połączonych w jedną całość wieloaspektowymi powiązaniem i relacjami;
- multiwytworzalny – ma wielu wytwórców – producentów pojedynczych dóbr i usług (z reguły są to odrębne podmioty gospodarcze);
- synergiczny – powiązanie wielu atrakcji w jedną trasę tworzy zupełnie nową jakość: kompleksowa oferta znacząco podnosi zadowolenie i satysfakcję turystów; następuje integracja i aktywizacja całego obszaru, dodatkowo współpraca wielu podmiotów kreujących produkt zmniejsza koszty jego przygotowania i promocji, zwiększając zarazem szanse rynkowego sukcesu” (Stasiak 2006: 17-18).

Tabela 1. Zestawienie zabytków znajdujących się miejskich tras turystycznych „CityWalk” w Kłodzku

	Trasy		
	czerwona	zielona	niebieska
Zabytki na trasie	Kamienica „Pod wilkiem” Kościół Matki Bożej Różańcowej Most Gotycki Fontanna Ratusz Dawna Tawerna Kamienica „Pod jeleniem” Kamienica „Pod murzynem” Kolumna maryjna Kamienica nr 1 Kamienica nr 5 Czarna Brama Dawny cmentarz Kościół WNMP Pomnik Nepomucena Kolegiata jezuicka Kamienica „Jaś i Małgosia” Kamienica „Z lwem”	Fontanna Ratusz Dawna Tawerna Kamienica „Pod jeleniem” Kamienica „Pod murzynem” Kolumna maryjna Dawna Łaźnia Czarna Brama Dawny cmentarz Kościół WNMP Pomnik Nepomucena Kolegiata jezuicka Stoki bojowe Kamień napoleona Synagoga żydowska Muzeum Ziemi Kłodzkiej	Fontanna Mury obronne Kolegiata jezuicka Pomnik Nepomucena Kościół WNMP Dawny cmentarz Czarna Brama Kamienica nr 1 Kolumna maryjna Kamienica „Pod murzynem” Kamienica „Pod jeleniem” Dawna Tawerna Ratusz Renesansowe portale

Źródło: www.citywalk.info/index.php?option=com_content&task=view&id=75&Itemid=235 [7.04.2013].

W ramach projektu „CityWalk” w Kłodzku wyznaczono cztery trasy, które są oznaczone i przestrzennie zdeterminowane istnieniem wymienionych zabytków, sprawiając, że ich przebieg w niektórych odcinkach się pokrywa. Są to następujące trasy:

- niebieska trasa turystyczna – najdłuższa, prowadząca od Wyspy Piasek, przez stare miasto do Fortecznej Góry w północnym krańcu Twierdzy Kłodzkiej, z 14 obiektami i 7 infokioskami,
 - czerwona trasa turystyczna, wyznaczona na Wyspie Piasek i w rejonie starego miasta u stóp twierdzy, z 18 obiektami i 8 infokioskami,
 - zielona trasa turystyczna – najkrótsza, wyznaczona w rejonie rynku i centralnej części starego miasta, z 16 obiektami i 8 infokioskami,
 - podziemna trasa turystyczna – wytyczona głównie pod rynkiem.
- „Ideą spajającą szlak są miejsca i obiekty pełniące określone funkcje:
- tematyki szlaku, np. architektura, historia, technika, folklor,
 - sposobu wędrowania – rodzaj turystyki, np. rowerowa, kajakowa, konna,
 - motywów turystów – cele podróży, np. poznawanie świata, aktywny wypoczynek, przeżycia religijne” (Stasiak 2006: 18-19).

W przypadku Kłodzka przewodnią ideą szlaku są obiekty, które jako całość tworzą substancję zabytkową miasta, związaną z określonymi wydarzeniami historycznymi. Tym samym trasy te są multitematyczne, o zagadnieniach historyczno-kulturowych. Jako że trasy są oznaczone w zabytkowym centrum miasta, możliwy jest wyłącznie pieszy sposób poruszania się. Natomiast głównym motywem jest poznanie historii i obiektów zabytkowych Kłodzka.

4. Ewaluacja miejskich tras turystycznych „CityWalk” przez turystów

Ewaluacja atrakcyjności miejskich tras turystycznych była jednym z założeń zajęć terenowych odbywających się w dniach 22-25 kwietnia 2013 r., których uczestnikami byli studenci Wielkopolskiej Wyższej Szkoły Turystyki i Zarządzania w Poznaniu. Studenci zaraz po przyjeździe do Kłodzka zostali zaproszeni do Ratusza, w którym pracownicy Wydziału Rozwoju Urzędu Miasta przedstawili założenia projektu wraz z jego oczekiwanymi efektami i planami na przyszłość. Zaraz po spotkaniu grupa udała się do Centrum Informacji Turystycznej Kłodzka, gdzie otrzymała Audioguide’a. Ze względu na niedostępną w tym czasie podziemną trasę turystyczną studenci zostali podzieleni na trzy grupy, z których każda miała za zadanie przejść przynajmniej jedną z tras (zieloną, niebieską bądź czerwoną).

Ewaluacja miejskich tras turystycznych „CityWalk” została przeprowadzona z wykorzystaniem specjalnie przygotowanego formularza oceny (zał. 1) przez prowadzącego ćwiczenia we współpracy z pracownikami Wydziału Rozwoju Urzędu Miasta. Formularz składał się z 13 pytań dotyczących przebiegu, doboru atrakcji, oznakowania, materiałów informacyjnych, Audioguide Systemu oraz infokiosków. Pytania miały charakter otwarty i zamknięty. Ze względu na niewielką liczbę uczestników ćwiczeń (15 osób) przyjęto, że każdy z nich mógł przejść i ocenić przynajmniej jedną trasę. W efekcie uzyskano 10 ocen dla każdej z tras, co dało w sumie 30 wypełnionych arkuszy. Należy je jednak traktować wyłącznie w charakterze wstępnych badań sondażowych, które powinny być kontynuowane w kolejnych sezonach turystycznych. Niniejsze badania pozwolą wskazać przedstawicielom samorządu potencjalne kierunki dalszego rozwoju analizowanych tras.

W pierwszym pytaniu respondent został poproszony o wpisanie trasy, którą przebył, w drugim – o ocenę jej przebiegu w skali od 5 (bardzo dobra) do 1 (nie dostateczna). Jeśli uczestnik wpisał niską notę, proszony był o sugestie dotyczące modyfikacji. Wyniki tego pytania przedstawia tabela 2.

Jak widać, najczęściej wpisywano ocenę 4, wskazując na dobry przebieg analizowanych tras. Ponadto pięciokrotnie wskazywano ocenę 5, a trzykrotnie

Tabela 2. Wyniki oceny przebiegu miejskich tras turystycznych „CityWalk” w Kłodzku

Rodzaj trasy	Ocena przebiegu trasy (od 1 – niedostateczna do 5 – bardzo dobra)										Ocena sumaryczna	
Czerwona	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	4,1
Zielona	4	4	4	4	4	4	5	4	4	4	4	4,1
Niebieska	3	3	5	4	3	5	4	4	4	4	4	3,9

Źródło: opracowanie własne.

ocenę 3. Powyższy rozkład ocen sprawił, że ich sumaryczne oceny są zbliżone: trasa czerwona i zielona – 4,1, natomiast niebieska – 3,9. Przewaga ocen dobrych nad bardzo dobrymi może wynikać z niewielkiej zawilosci tras w obrębie zabytkowego centrum Kłodzka i pokrywania się niektórych odcinków (np. na rynku, placu Kościelnym czy w rejonie Mostu Gotyckiego). Jest to zapewne związane z ideą tras, z których każda obejmuje główne zabytki miasta sprawiając, że turystyce chcącemu je poznać wystarczy przejście jedną z nich – co zauważyli sami respondenci. Prócz tego wskazywano na potrzebę przystosowania ich dla osób niepełnosprawnych przy uwzględnieniu ewentualnej zmiany w przebiegu na stromych odcinkach oraz w miejscach ich pokrywania się i krzyżowania. Podkreślano także potrzebę dodania większej liczby informacji o niektórych obiektach zabytkowych.

Trzecie pytanie miało na celu ocenę doboru atrakcji na trasie. W 29 arkuszach jednomyślnie wskazywano dobry dobór atrakcji. Uzyskane odpowiedzi świadczą więc o przemyślanym sposobie planowania tras i doboru do nich poszczególnych obiektów zabytkowych.

Kolejne pytanie dotyczyło określenia przez respondentów jednej nadrzędnej idei trasy związanej z doбором atrakcji, dzięki czemu możliwe będzie nadanie nazwy trasie odzwierciedlającej jej charakter.

Najwięcej wskazań dotyczyło czerwonej trasy, której przebieg kwalifikuje ją do miana głównej, co ukazuje tabela 2. Prócz tego określenia wskazywano na hi-

Tabela 3. Propozycje nazwy miejskich tras turystycznych „CityWalk” w Kłodzku wynikających z doboru atrakcji

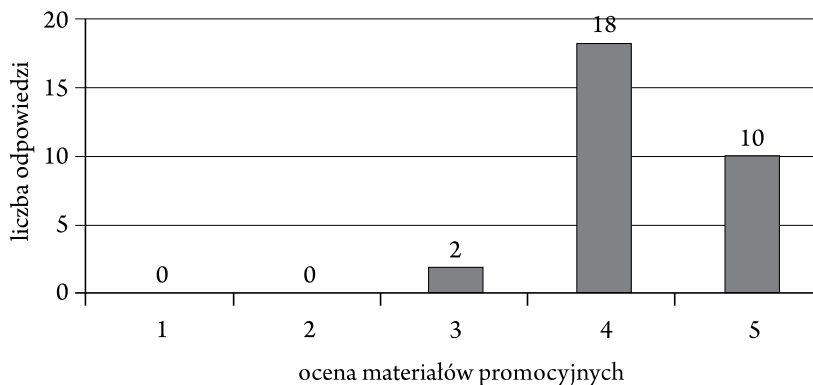
Idea/nazwa	Trasy		
	czerwona	zielona	niebieska
trasa główna, trasa historyczna, historyczne anegdoty z życia miasta, Kłodzko historyczne		szlakiem zabytków architektury Kłodzka	–

Źródło: opracowanie własne.

storyczny charakter tej trasy. Propozycja nazwy dla trasy zielonej: Szlakiem zabytków architektury Kłodzka nie oddaje w pełni jej charakteru, gdyż jak wynika z tabeli 1, to wzdłuż czerwonej trasy turystycznej znajduje się więcej zabytków architektury. W przypadku trasy niebieskiej nie zaproponowano żadnej nazwy. Trudność w uchwyceniu charakteru poszczególnych tras wynika być może z pokrywania się niektórych odcinków i powielania zabytków na różnych trasach. Może to sprawiać wrażenie powtarzania się zagadnień, przy braku uporządkowania charakteru obiektów (np. świeckie, sakralne, militarne czy kamienice rynkowe, świątynie i klasztory oraz budynki mieszczkańskie lub związane z określonym stylem w architekturze).

Piąte pytanie było związane z oceną oznakowania tras. Ze wszystkich udzielonych odpowiedzi jedyne dwie osoby wskazały na potrzebę większej liczby znaków w przypadku trasy zielonej. Pozostałe osoby dobrze oceniły oznakowanie lub nie odpowiedziały nic. W następnych dwóch pytaniach respondenci zostali poproszeni o ocenę materiałów promujących trasy turystyczne w skali od 5 (bardzo dobra) do 1 (niedostateczna). Jako że są one jednakowe dla wszystkich tras, zostały przedstawione na zbiorczym wykresie 1.

Wykres 1. Zestawienie ocen materiałów promocyjnych miejskich tras turystycznych „CityWalk” w Kłodzku

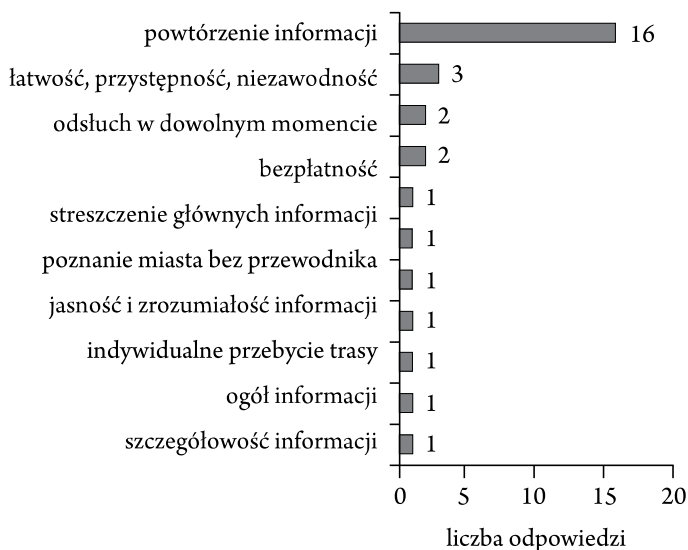

Źródło: opracowanie własne.

Materiały promocyjne zostały przeważnie ocenione dobrze (18) i bardzo dobrze (10). Wynika to z interesująco i przejrzysto przygotowanych folderów, przewodników oraz map wykonanych w kieszonkowej, bardzo poręcznej formie. Jeszcze lepiej oceniono ich różnorodność, co zdaniem wszystkich respondentów jest wystarczające dla turystów.

Dwa kolejne pytania dotyczyły atutów AudioGuide Systemu, z którego respondenci korzystali podczas spacerów, oraz oceny jego zakresu informacyjnego.

Wykres 2. Zestawienie wskazywanych atutów AudioGuide Systemu miejskich tras turystycznych „CityWalk” w Kłodzku

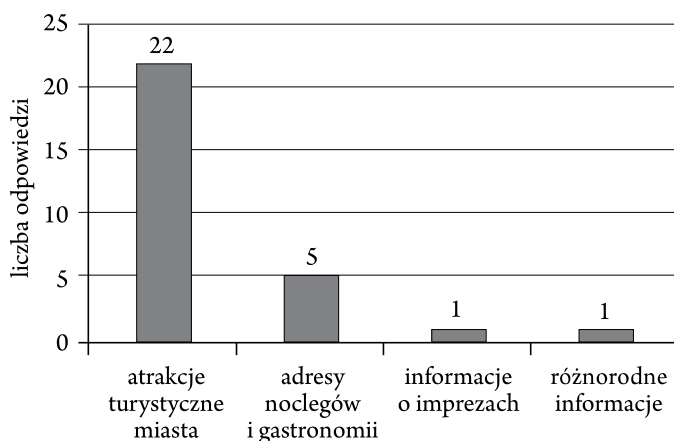
Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z wykresu 2, ponad połowa respondentów za największy atut AudioGuide Systemu wskazała możliwość wielokrotnego odsłuchu informacji dotyczących określonego obiektu. Dzięki temu turyści mogą lepiej przyswoić sobie informacje o interesujących ich zabytkach. Kolejne odpowiedzi były bardziej zróżnicowane: trzykrotnie wskazywano łatwość, przystępność i niezawodność systemu, a dwukrotnie – możliwość odsłuchu w dowolnym momencie trasy oraz bezpłatność. Inne atuty wiązały się z dobrym pod względem szczegółowości, jasności zakresem tematycznym informacji zawartych w urządzeniach oraz możliwością przebycia trasy bez przewodnika. Jest to wynikiem indywidualizacji potrzeb i motywów, a także sposobów zwiedzania przez turystów grupowych i indywidualnych. W przypadku doboru informacji należy podkreślić niemal jednorodność respondentów, gdyż w 29 arkuszach wskazano, że jest on wystarczający.

Następne dwa pytania dotyczyły oceny lokalizacji i zakresu informacyjnego infokiosków wzdłuż miejskich tras turystycznych. Ich lokalizacja została oceniona pozytywnie (29 na 30 odpowiedzi), co wskazuje na logicznie zorganizowany i odpowiedni dla turystów sposób ich rozlokowania. Rozkład odpowiedzi dotyczących najbardziej przydatnych informacji w infokioskach przedstawia wykres 3.

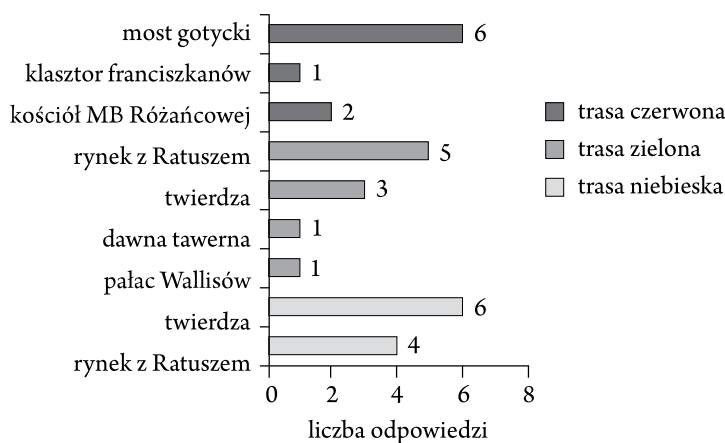
Jak wynika z odpowiedzi, turyści mogą traktować infokioski jako źródło informacji o mieście, wyręczając z niektórych obowiązków punkt informacji turystycznej. Najczęściej jednak wskazywano informacje o atrakcjach turystycznych

Wykres 3. Najbardziej przydatne turystom informacje dostępne w infokioskach miejskich tras turystycznych „CityWalk” w Kłodzku

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 4. Zestawienie najciekawszych zdaniem respondentów obiektów na poszczególnych trasach „CityWalk” w Kłodzku

Źródło: opracowanie własne.

miasta, dzięki którym można było uzupełnić i rozszerzyć wysłuchane nagrania w Audioguide Systemie. Ponadto dla kilku respondentów ważne były informacje praktyczne, obejmujące adresy miejsc noclegowych i obiektów gastronomicznych, co również ułatwia planowanie pobytu w Kłodzku. Pozostałe osoby za ważne uznały informacje o imprezach oraz różnorodność informacji.

Inną istotną kwestią zawartą w arkuszu ewaluacyjnym, w kontekście atrakcyjności turystycznej, było wskazanie przez respondentów najciekawszego obiektu, jaki znalazł się na trasie. Rozkład odpowiedzi prezentuje wykres 4.

Do najciekawszych obiektów na poszczególnych trasach należą:

- most gotycki na trasie czerwonej,
- Twierdza Kłodzka i rynek z Ratuszem na trasie zielonej i niebieskiej.

Z opisów krajoznawczych w przewodnikach można wnioskować, że obiekty te należą do najważniejszych zabytków miasta.

Ostatnie pytanie związane było z chęcią powrotu do Kłodzka. W tym przypadku odpowiedzi były jednomyślne, gdyż wszyscy zadeklarowali chęć ponownego przyjazdu do miasta po przejściu przynajmniej jednej trasy „CityWalk”. Dzięki projektowi Kłodzko odniosło więc sukces, zyskując zadowolonych i lojalnych turystów, którzy z pewnością podzielą się z innymi swoimi pozytywnymi wrażeniami, a w przyszłości do niego powrócą.

5. Podsumowanie

Interesujące wyniki związane z dotychczas nierealizowaną ewaluacją miejskich tras turystycznych „CityWalk” oraz różnorodność odpowiedzi uzasadniają wykonanie takich badań. Podsumowując badania, mające charakter badań pilotażowych, należy stwierdzić, że warto podjąć próbę ich kontynuacji na większej liczbie turystów oraz w pozostałych miastach partnerskich projektu. Syntetyzując uzyskane wyniki, można wysnuć kilka wniosków:

1. Miejskie trasy turystyczne „CityWalk” w Kłodzku mają prawidłowy przebieg, oznaczenie i dobór atrakcji turystycznych w postaci różnorodnych obiektów zabytkowych. Wyniki te potwierdzają prawidłowe założenia koncepcyjne planowania tras na obszarze miasta, choć ich mankamentem jest brak nadrzędnej idei, co prowadzi do powtarzania się ich zakresu tematycznego. Jednocześnie każda trasa ma charakter multitematyczny, umożliwiając poznanie większości zabytków.

2. Materiały informacyjne powstałe w ramach projektu zostały dobrze i bardzo dobrze ocenione, nie tylko w aspekcie kompozycyjnym, ale także treści, która jest wystarczająca dla turystów. Są one również dobrym materiałem promocyjnym, umożliwiającym wyróżnienie produktu turystycznego skupiającego sześć miast pogranicza polsko-czeskiego spośród innych ofert turystycznych, a wykorzystane w ramach projektu nowe technologie ułatwiają zwiedzanie i dokładne poznanie poszczególnych atrakcji. Do największych zalet darmowego AudioGuide Systemu, z którego każdy może skorzystać, należy możliwość wielokrotnego powtórzenia informacji, łatwość obsługi, przystępność sprzętu i jego

Załącznik 1. Formularz ewaluacyjny miejskich tras turystycznych „CityWalk” w Kłodzku

Którą trasę „CityWalk” przebyłeś/-łaś podczas zwiedzania Kłodzka?

Jak oceniasz przebieg trasy „CityWalk” w obrębie miasta? (5 – najlepiej; 1 – najgorzej)

1 2 3 4 5

Czy należy zmodyfikować niektóre jej fragmenty?

Jak oceniasz dobór atrakcji na przebytej trasie „CityWalk”?

Dobry Zły Nie mam zdania

Jeśli zły, to jakich elementów jest zbyt dużo, a czego brakuje?

Czy przebyta trasa „CityWalk” ma jedną nadrzędną ideę, dzięki której można nadać jej odrębną nazwę? Jaką?

Jak oceniasz oznakowanie trasy „CityWalk”? Czy jest ono widoczne i przydatne podczas zwiedzania?

Dobrze Źle Nie mam zdania

Jak oceniasz materiały promocyjne „CityWalk” otrzymane podczas zwiedzania? (5 – najlepiej; 1 – najgorzej)

1 2 3 4 5

Czy liczba i różnorodność informacji w materiałach „CityWalk” jest wystarczająca dla turysty?

Tak Nie

Jeśli nie, to czego brakuje?

Co jest największym atutem AudioGuide Systemu?

Czy informacje zawarte w AudioGuide Systemie były wystarczające, by poznać atrakcje na trasie?

Tak Nie

Jeśli nie, to jakich informacji brakuje?

Jak oceniasz lokalizację infokiosków w obrębie trasy zwiedzania w Kłodzku?

Dobrze Źle

Które informacje infokiosków są najbardziej przydatne dla turystów zwiedzających miasto?

Który z obiektów na trasie był najciekawszy?

Czy przejście trasy turystycznej zachęciło Cię do powrotu do Kłodzka?

niezawodność. Atutami infokiosków są zaś ich lokalizacja wzdłuż tras oraz informacje o atrakcjach turystycznych, a także bazie noclegowej i gastronomicznej. W ramach tras turystycznych prawidłowo zostały wyeksponowane najważniejsze obiekty zabytkowe Kłodzka, które były najczęściej wskazywane jako najciekawsze atrakcje.

3. Miejskie trasy turystyczne „CityWalk” w Kłodzku dobrze rozwijają się jako produkt turystyczny o charakterze szlaku, a dzięki współpracy z innymi partnerami stanowią wyróżniającą się ofertę turystyczną pośród innych miast pogranicza polsko-czeskiego.

Wnioski te w bardzo pozytywnym świetle ukazują z powodzeniem realizowany projekt, opierający się na dobrej współpracy między polskimi i czeskimi miastami. Istnieje także możliwość przystosowania tras dla osób niepełnosprawnych – nie tylko niewidomych, ale także niesłyszących oraz z ograniczeniami ruchowymi. Ponadto wszystkie cztery trasy mogą stanowić inspirację do stworzenia komercyjnej oferty zwiedzania z fabułą, która może spotkać się z dużym zainteresowaniem różnych grup turystów.

W ramach dalszych prac należy rozszerzyć badania zarówno pod względem jakościowym, jak i ilościowym. Ważne jest uwzględnienie większej liczby analiz potencjału określonych form turystyki, grup zainteresowań oraz możliwości interpretacji dziedzictwa. Ponadto badaniami powinno zostać objętych znacznie więcej respondentów, aby móc zweryfikować wyżej sformułowane wnioski. Podobne badania powinny też zostać przeprowadzone u pozostałych parterów projektu, by móc porównać funkcjonowanie oraz wady i zalety miejskich tras turystycznych „CityWalk”.

Literatura

- Brygier W., Dudziak T. (2010), *Ziemia Kłodzka. Przewodnik*, Pruszków: Oficyna Wydawnicza „Rewasz”.
- Buczowska K. (2008), *Turystyka kulturowa. Przewodnik metodyczny*, Poznań: Wyd. AWF w Poznaniu.
- Czerwiński J. (2009), *Dolny Śląsk. Przewodnik*, Wrocław: Wyd. Kartograficzne EKO-GRAF.
- Czerwiński J. (2011), *Podstawy turystyki*, Poznań: Wyd. WSB w Poznaniu.
- Faracik, R., Kurek W., Mika M., Pitrus E., Ptaszycka-Jackowska D. (2011), Rodzaje i formy turystyki, w: *Turystyka*, red. W. Kurek, Warszawa: Wyd. Naukowe PWN.
- Gawęł Ł. (2011), *Szlaki dziedzictwa kulturowego, Teoria i praktyka zarządzania*, Kraków: Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Historia Kłodzka: www.hrabstwo.pl/index.php?p=kat&k=2 [18.04.2013].
- Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B. (2010), *Produkt turystyczny*, Warszawa: Wyd. Naukowe PWN.

- Miejskie trasy turystyczne „CityWalk” Kłodzko, www.klodzko.pl/klodzko/klodzko_15/index.php?option=com_content&view=article&id=84:miejskie-trasy-turystyczne&catid=60:powt&Itemid=110 [18.04.2013].
- Miejskie trasy turystyczne „CityWalk”, www.citywalk.info/index.php?option=com_content&task=view&id=74&Itemid=38 [18.04.2013].
- Miejskie trasy turystyczne zintegrowanym produktem turystycznym miast czesko-polskiego pogranicza*, www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/EWT/Czechy/DOKUMENTY/DOKUMENTY_PROGRAMOWE/karta_2_2_4.pdf [17.09.2013].
- Przewodnik Miejskie trasy turystyczne Citywalk* (2012), Jelenia Góra: Wydawnictwo Turystyczne PLAN.
- Rohrscheidt A.M. von (2008), *Turystyka kulturowa: fenomen – potencjał – perspektywy*, Gniezno: Wyd. Gnieźnieńskiej Wyższej Szkoły Humanistycznej Millenium w Gnieźnie.
- Rohrscheidt A.M. von (2009), Nowoczesne trasy miejskie jako forma prezentacji historii i kultury oraz oferta turystyczna, w: *Kultura i turystyka. Wspólnie zyskać*, red. A. Stasiak, Łódź: Wyd. Wyższej Szkoły Turystyki i Hotelarstwa w Łodzi.
- Stasiak A. (2006), Produkt turystyczny – szlak, *Turystyka i Hotelarstwo*, nr 10: 9-40.

Urban “CityWalk” tourist trails in Kłodzko – an evaluation of a tourist product

Abstract. Kłodzko is a city with over 1000 year of history. During these ten centuries, the city developed under different governments. The numerous relics of architecture define the climate of the city - former inhabitants’ historical property, as well as, cultural heritage. Thanks to a large potential for tourist, 4 urban tourist routes called “CityWalk” have been created, which are a part of an international project including 6 cities in the Polish-Czech borderland. The aim of this paper is to present a tourist product – the urban “CityWalk” tourist routes – and evaluate its management. The participants of this study are students of Tourism and Recreation Studies at the Wielkopolska University of Tourism and Management in Poznań, during their outdoor experience in 2013.

Keywords: cultural tourism, urban tourist routes, tourist product, evaluation, Kłodzko